

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՎՇՏԻ ԵՒ ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ԲՈՎԷՅ

Ա.

Անցաք մեք ընդ հուր և ընդ ջուր և
հաներ զմեզ ի հանգիստ. Ասղմոս

Սովորական հասկացողութեամբ վիշտը, տառապանքը չարիք է։ Մեր բարեկամներին ու սիրելիներին վիշտ, նեղութիւն չենք ցանկանում, որովհետեւ դրանք կեանքի բացասական կողմերն են, բաղդաւորութեան և երջանկութեան հակադիր երեւոյթները։ Վիշտը, նեղութիւնը, տառապանքը իրենց յարակից երեւոյթներով չարիք են. նոքա ընկճում են մեզ բարոյապէս և նիւթապէս, տխրութեան և հոգսի մռայլ քողով ծածկում մեր կեանքի ընթացքը, այն ինչ ապրել նշանակում է վայելել կեանքը իւր բոլոր բարիքներով, առողջ, զուարթ, անհոգ, շրջապատուած մարմնաւոր և հոգեւոր հարազատներով։

Բայց այսպէս է կեանքի միայն մակերևութային, արտաքին ըմբռնումը։ Վիշտը, նեղութիւնը, տառապանքը միայն չարիք չէ։ Նոքա կարող են նաեւ բարձրագոյն բարեաց պատճառ լինել։ Վերցնենք մեր առօրեայ կեանքում կրկնուող երեւոյթները, որոնք նեղութեան և վշտի աղբիւր են համարւում։ Աղքատութիւնը, օրինակ, մի չարիք է։ Նա մեզ անքուն գիշերներ է պատրաստում, հոգսերով լցնում մեր հոգին։ Ի՞նչպէս պէտք է խնամենք մեր ընտանիքը, ի՞նչպէս դաստիարակենք մեր զաւակներին . . . Բայց այդ նոյն աղքատութիւնը բարիք է, որովհետեւ մեր մէջ զօրացնում է տոկունութիւնն ու կամքի կորովը։ Մեր ընտանիքի, մեր սիրելի զաւակների սէրը մղում է մեզ դէպի աշխատանքը, մի ազնիւ զգացմունք

և գիտակցութիւն կրկնապատկում է մեր ուժերը, թէ այս նեղութիւնն ու աշխատանքը մի բարձրագոյն նպատակի համար է, մեզ համար թանգագին էակների կեանքի պահպանութեան համար, Տառապանքով և նեղութեամբ է ձեռք բերւում այն մի կտոր չոր հացը, որ ուտում ենք մեր սիրելիների հետ, բայց աւելի քաղցր, քան այն ճոխ սեղանները, որոնց համար քրտինք չէ թափուած։ Սիրոյ և անձնուիրութեան զգացումը ոչ միայն թեթեւացնում է մեր աշխատանքի ծանր բեռը, այլ և հաճոյք պատճառում։ Վերջապէս ազնիւ աղքատը ազատ է այն մօլութիւններից, որ հարստութեամբ է պայծառաւորուած. հարստութիւնը մեզ հակամէտ է դարձնում գէպի շռայլութիւնն ու զեղխութիւնը, գէպի աշխարհի բազմատեսակ գայթակղութիւնները։ Հարստութիւնը յաճախ մեռցնում է մարդու մէջ ազնիւ աշխատանքի զգացումը և միայն վայելքի ստրուկ դարձնում։

Հիւանդութիւնը նոյնպէս մի չարիք է. նա սպառում է մեր ֆիզիքական ուժերը, ցաւ և տանջանք պատճառում։ Բայց նոյն հիւանդութիւնը նրբացնում, մաքրում է մեր զգացումները։ Ծնողները նկատած կլինեն, թէ ինչպէս իրենց կոպիտ և վատ հակումների ցոյց տուող երեխաները հիւանդութեան ժամանակ նկատելի քնքշութիւն են ցոյց տալիս, չոյում են իրենց մօրը, հարազատներին, խոստանում են այլ ևս չարութիւն չանել, չնեղացնել։ Չարատանջ և երկարատե հիւանդութիւնների ժամանակ մարդիկ ևս ենթարկւում են այդպիսի փոփոխութեան, նրանց զգացմունքները նրբանում են, մաքրւում։ Այս մասին վկայում են նշանաւոր անձնաւորութիւնների խոստովանութիւնները։ Պօղոս առաքեալը իւր մարմնի տկարութեամբ և խայթով էր պաշտօնում, որովհետեւ այդ տկարութիւնը ոչնչացնում էր նորա մէջ ամբարտաւանութեան զգացմունքը, և «զի զօրութիւն իմ՝ ի տկարութեան կատարի»։ Բայց թողնենք պատմութեան հեռաւոր վկաները, ուստի նշանաւոր հեղինակ Գոգոլ իւր կեանքի վերջին օրերում շեշտում է հոգու այդ վիճակը, իսկ մեր ժա-

մանակի հանճարեղ վիպասանն ու փիլիսոփան՝ Լև Տոլստոյ՝ իւր ծանր հիւանդութեան առթիւ նկարագրում է, թէ ինչպէս մարմնական ուժերի թուլանալով՝ զօրանում էր իւր հոգին և ինչպէս կազդուրուելու հետ՝ կորցնում էր այս զգացումը: Ֆիզիքապէս զօրեղ և առողջ մարդուն աւելի յատուկ է կոշտութիւնն ու կոպտութիւնը, յաճախ նրանք զուրկ են լինում քնքոյշ և նուրբ զգացումներից:

Վշտի ամենասուր զգացումն ու արտայայտութիւնը հարազատի կորուստն է, երբ ծնողները զրկւում են իրենց զաւակներից, քոյրերն իրենց եղբայրներից, զաւակներն իրենց ծնողներից: Կկամենայինք մեր կեանքը նորան տալ, որ նա աչքերը բանար, կրկին ապրէր, կկամենայինք մեր սիրելու նշխարների հետ թաղել և մեր սիրտը, որ այնպէս գալարւում, կտոր կտոր է լինում մեր կրծքի մէջ: Բայց անողորմ մահը աչք չունի տեսնելու մեր տանջանքը, լսելու մեր հառաչանքը: Ծանր է մերձաւորի, թանգագին անձի կորուստը: Սակայն այս խորին վշտի մէջ կայ մի վսեմութիւն. սգաւորի հոգին, մանաւանդ առանձնութեան մէջ, վերանում է իւր սիրելու հետ երկնային եթերները, նորա հետ ապրում, նա ևս կտրւում է այս աղցաւոր և եսական աշխարհից և խորասուզւում նորա թանգագին յիշողութիւնների մէջ: Խորին վիշտը մաքրում, սրբում է մարդկային հոգին: Եւ այս մաքրութիւնն ու վսեմութիւնն է, որ ինչպէս սրբազան լրջմտութեան և խաղաղութեան մի շղարշ, նստում է որդեկորոյս մօր տխուր դէմքին և կարեկցութեան ու ակնածութեան զգացում՝ շարժում շրջապատի մէջ: Վիշտը մեզ ներքին փորձառութիւն է տալիս, բաց անում մեր հոգու փակուած աչքերը տեսնելու և համակուելու ուրիշի ցաւերով:

Բ.

Պատմութիւնն ու կեանքը բաղմաթիւ օրինակներ են տալիս թէ ինչպէս վշտի և տառապանքի բովից վերա-

ծընեում են ազգերն ու նոցա բարոյական մեծ հերոսները։ Եթէ անհատական դժբաղդութիւնները իրենց բազմատեսակ երևոյթներով կրթում, բարձրացնում են նոյն անհատին և նոցա մօտիկ շրջապատին միայն, ընդհանուր ազգային դժբաղդութիւնները դաստիարակում են ամբողջ հասարակութիւններ և ազգեր։ Յովբի արդարութիւնը վշտի, տառապանքի և անարգանքի մէջ փորձուեցաւ, Իսրայէլի կրած տառապանքներից ծնուեցաւ Մովսէս մեծ մարգարէն և հայրենասէրը։ Տառապանքի և վշտի բովից անցած ժողովրդի վերածնութիւնն է երգում սաղմոսերգուն և մեր ընտրած բնաբանի մէջ։ Կէ. սաղմոսը գոհաբանական մի օրհներգութիւն է այն ազատութեան համար, որ Եհովան իւր ժողովրդին անարգ ստորացումից, բաբելոնեան գերութիւնից դէպի հայրենիք և փրկութիւն առաջնորդեց։ Նա թարգման է հանդիսանում բարեպաշտների այն մաքուր զգացման, որ ծագել էր միայն տառապանքի վշտի բովից անցնելուց յետոյ։ Ժողովուրդը կորցրել էր ամեն ինչ, որ թանգագին էր. հայրենիք, ստացուածք, թագաւորութիւն, ազատութիւն, որովհետեւ չէր լսել կայծակնաշուրթն մարգարէների քարոզները, և բարոյական անկման ճանապարհն էր ընտրել։ Օտար երկնքի տակ միայն, գերեզմանների ծաղրին և անարգանքին ենթարկուելուց յետոյ՝ Բաբելացոց գետերի ափին նստած, ողբում են իրենց կորուստը։ Որպիսի՜ սրտաւուշ խրատ արդարութեան և ճշմարտութեան ճանապարհից շեղուած ազգերի համար։ Գուցէ այնտեղ արտաքուստ այնքան էլ անտանելի չէր, նիւթական հարստութեան հետամուտ տարրերի համար։ Բաբելոնը գուցէ մի նոր Եդեմ էր, առաւել թանգագին մի հայրենիք, ուր իրենց վաճառականական և հարստանալու հակամէտ ձգտումների համար աւելի լայն ասպարէզ և դիւրութիւններ կային, քան աւագոտ և ժայռոտ Պաղեստինում։ Եւ յիրաւի ժողովրդի միայն մի փոքրիկ մասը վերադարձաւ հայրենիք, այն մասը, որ իրօք տառապում էր իւր հոգու խորքում թանգագին կորուստների համար, այն մասը, որ անյադ ցանկութիւն

էր զգում կրկին հայրենի հողի վերայ հանգչել և նորա աւերակները նորոգել: Անցեալի այս օրհնեալ վիշտն ու տառապանքն է, որ սաղմոսերգուն «հուր և ջուր» է անուանում, և որից անցնելուց յետոյ Իսրայէլի փրկութիւնն ու երուսաղէմի նորոգութեան գաղափարը ծագեց:

Գ.

Արդարեւ խորին, իսկական վիշտը, դժբաղդութիւնը մի հնոց է, ուր զուում են մարդկային լաւագոյն զգացումները: Ամենամեծ դպրոցը բարոյական վերածնութեան համար գուցէ վշտի և տառապանքի դպրոցն է: «Կարիքը աղօթել է սովորեցնում»: Այն անձինք, որոնք իրենց օրերը անց են կացնում անհոգ, կեր ու խումի, զուարճութեան մէջ, ժամանակ և փորձառութիւն չունին իրենց շրջապատի վշտերով և տառապանքներով համակուելու: Վիշտն ու տառապանքը կեանքի անհրաժեշտ մի կողմն է, որտեղից վշտակցութեան, կարեկցութեան, ուրիշ խօսքով գթութեան և սիրոյ ազնիւ զգացումն է ծագում: Այդպիսի սէրն է մարդկային առաքինութեան արմատը:

Ուրիշների դժբաղդութիւնը, աղքատութիւնը, բարոյական և նիւթական թշուառութիւնը կարեկցութիւն է շարժում մեր մէջ, օգնում և խնամում ենք որբին ու տնանկին, հիմնում ենք որբանոցներ, անկեղանոցներ, ասպնջանոցներ, կրթական և բարեգործական ամեն տեսակ հաստատութիւններ: Օգնութեան ձեռք ենք մեկնում քաղցածներին, բարոյական ապականութեան և տիղմի մէջ ընկած մեր եղբայրներին և քոյրերին, կրթութիւն և լոյս ենք տարածում խաւարի ստուերների մէջ թափառող ժողովրդին . . . : Աշխարհը վշտի և տառապանքի հովիտ է, բայց նորա մէջն են բղխում և հոսում նաեւ օրհնութեան ու կարեկցութեան աղբիւրներն ու զովարար վտակները:

Այս ցուցումներն արդէն մեզ առաջնորդում են դէպի վշտի և տանջանքի բարձրագոյն աստիճանը, որ մարդկային կատարելութեան պսակն է։ Ուրիշների կողմից եղած անիրաւ զրպարտութիւնները, բամբասանքները, հալածանքները յաճախ բարձրացնում են մեր հոգին, որչափ ևս առաւել այն վշտակրութիւնն ու չարչարանքը, նիւթական և բարոյական զոհողութիւնները, որ յանձն ենք առնում գիտակցաբար յանուն դադափարի և ընկերոջ վրկութեան։ Այստեղ արդէն վիշտը դէպի բարձրագոյն առաքինութիւնն ու հերոսութիւնն է տանում։ Վիշտ կրել բարիք անելու պատճառով։ Եւ յիրաւի մեծ մարդասէրներն ու հայրենասէրները ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ իրենց շրջապատի, ազգի, մարդկութեան վշտակիրները։ Նորա տառապում են մերձաւորի և ընկերոջ վշտերով ու ցաւերով։ Այս զգացումն է, որ մղում է նրանց դէպի անձնուիրութիւն, թեթեւցնելու ընդհանուրի տառապանքը։

Ահա այս բարձրագոյն վիշտն է, որ քրիստոնէութեան մէջ նուիրագործուել է և հոգեւոր վրկութեան, և դրական կեանքի հիմք ընդունուել։ Ո՞րտեղ կարող ենք աւելի մեծ վշտակիր, անմեղ դատապարտեալ որոնել, քան Խաչակիր Յիսուս Քրիստոսի անձնաւորութեան մէջ։ Նա, որ միայն բարիք էր գործել իւր շրջապատի և ժողովրդի համար, որ բռնկել էր հիւանդներին, կաղերին, կոյրերին, սրբել էր բորոտներին, նա, որ կորուսեալների հովիւն էր, մեղաւորների սրտացաւ բարեկամը, արդարութեան, սրբութեան, ճշմարտութեան և սիրոյ մարմնացումը, մահուան է դատապարտուում իբրեւ մի աւազակ։ Բայց երբ է իւր անձնաւորութեան բոլոր մեծութեամբ երևում, քան Գեթսեմանի սարաիզի տեսարանում, թուքի և անարգանքի ենթարկուած ժամանակ, խաչի ծանրութեան տակ Գողգոթայի ճանապարհին և մահուան տագնապների մէջ իւր թշնամիների համար թողութիւն խնդրելիս։ Այս անուր վշտակրութիւնն ու դատապարտութիւնը նորա երկ-

բաւոր կեանքի ամենաբարձր լոպէն էր. այդ այն գիտակցութիւնն էր, թէ խաչի ճանապարհով պիտի մարդկութեան Փրկիչը հանգիստանար:

Խաչակիր Յիսուսի պատկերը կեանքի առաջնորդ, տառապանքների և վշտերի բովից անցնող մարդկանց խրախոյան ու մխիթարութիւնը պէտք է լինի: Վիշտն ու տառապանքը ոչ անհատների, ոչ ազգերի համար չարիք չէ, եթէ նոքա կրում են մի աւելի բարձր նպատակի համար: Ոչ միայն հարստութիւնը, երկրաւոր բարիքը, այլ և վիշտն ու տառապանքը, սոփն ու հալածանքը, ամեն ինչ միջոց պիտի լինի մեր և մեր շրջապատի բարոյական դաստիարակութեան և հոգեւոր վերածնութեան համար: Ա՛խ, եթէ մենք էլ վշտի և տառապանքի բովից անցնելուց յետոյ՝ սաղմոսերգուի նման Աստուծոյ անունը օրհնել կարողանայինք և ասել. «Անցաք մեք ընդ հուր և ընդ ջուր, և հաներ զմեզ ի հանգիստ»:

Գ. Վ. Յովսէփեան

